

BIBLIOTEKA Z WIZJĄ

program
rozwoju
bibliotek

01 BIBLIOTEKA - POTRZEBA WIZJI

Biblioteki - także te działające w małych miejscowościach - należą obecnie do instytucji, które muszą na nowo zdefiniować swoją rolę w społecznościach na rzecz których działają. Coraz łatwiejszy dostęp do informacji i wiedzy przez Internet, a także spadek czytelnictwa „papierowych” książek i prasy wywiera istotny wpływ na ich tradycyjne funkcje. Tempo zmian zachodzących w globalnym świecie powoduje, iż ludzie muszą nieustannie adaptować się do nowych warunków, co z kolei powoduje konieczność uczenia się przez całe życie. Kompetencje zdobyte w szkole czy na uczelni nie wystarczają już do tego, by odnosić sukcesy zawodowe czy być aktywnym obywatelem. Stałe ich doskonalenie, innowacyjność i kreatywność stają się podstawą rozwoju (społeczeństwo wiedzy). Wiele wysiłku wymaga też nadążanie za zmianami, jakie wynikają z rozwoju technologii komunikacyjnych i informacyjnych, a ich skutki społeczne trudno w pełni przewidzieć. Na warunki działania bibliotek wpływa też polityka kulturalna państwa, a także zainteresowanie kulturą ze strony władz regionalnych i lokalnych oraz ich polityka w tej dziedzinie¹.

W tej sytuacji, aby jak najlepiej wywiązywać się z roli instytucji publicznej, biblioteki powinny stale poszukiwać nowych sposobów odpowiadania na zmieniające się potrzeby mieszkańców. Muszą też umieć wykazać sens swego istnienia pokazując, w jaki sposób przyczyniają się do rozwoju społeczności lokalnych, którym służą.

Przedstawiamy propozycję modelu działania biblioteki publicznej w małej miejscowości, który może posłużyć jako punkt odniesienia w planowaniu jej rozwoju. Opieramy się zarówno na badaniach, analizach i doświadczeniach z przygotowań i realizacji Programu Rozwoju Bibliotek, który obejmuje ponad 3300 bibliotek z ponad połowy małych gmin w Polsce, jak i na wnioskach z bezpośrednich kontaktów zespołu Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (FRSI) oraz partnerów Fundacji z bibliotekarkami i bibliotekarzami. Niektóre pomysły są efektem zaangażowania zespołu FRSI w sieć współpracy pomiędzy krajami, w których realizowana jest inicjatywa „Global Libraries” Fundacji Billa i Melindy Gatesów, w szczególności w spotkania z zespołami realizującymi podobne programy na rzecz rozwoju bibliotek w kilkunastu krajach na świecie.

Proponowany przez nas model Biblioteka z wizją nie jest wzorcem konkretnej biblioteki. Jest to raczej zbiór opcji rozwojowych, które biblioteki z małych miejscowości mogą wziąć pod uwagę jako źródło inspiracji i pomysłów, formułując swoją własną misję i wizję rozwoju, uwzględniając potrzeby społeczności lokalnej, posiadane zasoby itd. Opisane wartości, sposoby funkcjonowania biblioteki jako instytucji publicznej oraz obszary świadczonych przez nią usług mogą być przez biblioteki twórczo interpretowane, adaptowane i realizowane w odniesieniu do konkretnych uwarunkowań właściwych danej społeczności, gdzie działa biblioteka. Warto podkreślić, że pełne zaangażowanie się w realizację wizji rozwoju jest możliwe tylko wówczas, gdy w jej wypracowanie włączony jest cały zespół, a także otoczenie biblioteki – samorząd, partnerzy, mieszkańcy.

Opisany przez nas model Biblioteki z wizją może posłużyć także do autodiagnozy - sprawdzenia, w jakim stopniu dana placówka spełnia te założenia, oczywiście przy uwzględnieniu własnej specyfiki. Kolejnym krokiem może być wówczas refleksja nad aktualną wizją rozwoju, misją i planem działania oraz ich ewentualna modyfikacja.

Proponowany przez nas model może również posłużyć do określenia kompetencji, jakie powinny posiadać pracownicy bibliotek w małych miejscowościach. Do pewnego stopnia może on stanowić także inspirację dla innego typu bibliotek, np. bibliotek szkolnych, które chciałyby poszerzyć swoją ofertę dla społeczności lokalnej. Opisany model nie jest docelowy i niezmienny. Ma raczej charakter „stop-klatki” w dynamicznym i stałym procesie określania roli biblioteki, sposobów jej funkcjonowania i zakresu usług świadczonych mieszkańcom. Niewątpliwie będzie podlegać modyfikacjom wraz ze zmieniającymi się warunkami działania bibliotek.

Proponując model Biblioteki z wizją zapraszamy wszystkich zainteresowanych do dyskusji o przyszłości bibliotek w małych miejscowościach i deklarujemy aktywny w niej udział.

BIBLIOTEKA Z WIZJĄ

MISJA + WIZJA

Po co istnieje biblioteka?

Jaką instytucją chce być biblioteka
w przyszłości?

SPOSOBY DZIAŁANIA BIBLIOTEKI Z WIZJĄ

działanie na rzecz mieszkańców
szacunek dla wszystkich mieszkańców, korzystających
i niekorzystających z usług biblioteki
biblioteka - miejsce otwarte dla wszystkich
zapewnienie swobodnego dostępu do informacji i wiedzy
wspieranie rozwoju mieszkańców poprzez kulturę i edukację
integracja społeczności lokalnej
aktywizacja mieszkańców
współpraca
stały rozwój biblioteki jako instytucji
otwartość na innowacyjne sposoby działania

SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA

USŁUGI OFEROWANE MIESZKAŃCOM PRZY WYKORZYSTANIU TECHNOLOGII INFORMACYJNYCH I KOMUNIKACYJNYCH

informacja i wiedza
kultura
edukacja
integracja społeczności lokalnej

SPOSOBY DZIAŁANIA BIBLIOTEKI Z WIZJĄ

badanie potrzeb mieszkańców
partnerstwa lokalne
komunikacja z mieszkańcami i promocja usług
rzecznictwo
współpraca w zespole bibliotecznym
rozwój zawodowy pracowników
przywództwo
plany działania
stałe doskonalenie jakości działań
udział w sieciach wymiany wiedzy
wygląd biblioteki
przejrzystość

02 SFORMUŁOWANIE MISJI I WIZJI ROZWOJU PRZEZ BIBLIOTEKĘ

Sformułowanie misji i wizji przez bibliotekę to pierwsza próba określenia jej tożsamości i ogólnych kierunków rozwoju, co pomoże w opracowaniu planów działania i wyborze konkretnych usług. Ponadto związane określenie specyficznej roli biblioteki w otoczeniu ułatwi informowanie o tym partnerów, mieszkańców i władz lokalnych.

Misja to związane wyrażenie sensu istnienia biblioteki, głównych celów, do realizacji których dąży, wskaźników świadczących o osiągnięciu celów, najważniejszych potrzeb mieszkańców jakie zaspokaja.

Misja wskazuje na szczególną rolę biblioteki w społeczności lokalnej, na to, co bibliotekę i świadczone przez nią usługi odróżnia od innych lokalnych instytucji i organizacji, na jej domenę, a także podstawowe wartości, do których się odwołuje jako instytucja publiczna.

Każda biblioteka powinna opracować swoją własną misję odpowiadając m.in. na następujące pytania: Na czym polega szczególna rola naszej biblioteki w społeczności lokalnej? Co szczególnego oferuje nasza biblioteka, a czego nie oferują inne organizacje i instytucje na terenie gminy? Co odróżnia jej ofertę od ofert innych instytucji i organizacji lokalnych? W jaki sposób biblioteka będzie mierzyć sukces swoich działań? Sądzymy, że misja biblioteki powinna odnosić się do wspierania rozwoju społeczności lokalnej poprzez otwarty, bezpłatny dostęp do informacji i wiedzy - przede wszystkim poprzez technologie komunikacyjne i informacyjne - oraz wybrane działania z obszaru kultury, edukacji i integracji społecznej realizowane we współpracy z partnerami lokalnymi.

Liczymy na to, że jedną z inspiracji do tworzenia misji będzie opisany w tym dokumencie model *Biblioteki z wizją*.

Proponowany przez nas model może również posłużyć do określenia kompetencji, jakie powinny posiadać pracownicy bibliotek w małych miejscowościach. Do pewnego stopnia może on stanowić także inspirację dla innego typu bibliotek, np. bibliotek szkolnych, które chciałyby poszerzyć swoją ofertę dla społeczności lokalnej.

PRZYKŁADY

Gminna Biblioteka Publiczna im. Św. Faustyny Kowalskiej w Świnicach Warckich to centrum aktywności życia społeczno-kulturalnego, miejsce bez barier integrujące środowisko lokalne, przyjazne dla wszystkich mieszkańców gminy, w którym mogą oni realizować swoje zainteresowania, twórczo spędzać wolny czas, zdobywać wiedzę oraz korzystać z różnych form rozrywki.

Misją Biblioteki Publicznej w Gminie Podgórzyn jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych i informacyjnych społeczności lokalnej, upowszechnianie kultury i czytelnictwa, a także świadczenie usług informacyjno-turystycznych (...). Ważnym zadaniem (...) jest także edukacja i przygotowanie małych dzieci do bardzo wczesnych kontaktów z książką.

Misją **Miejskiej Biblioteki Publicznej w Piekarach Śląskich** jest wspieranie rozwoju społeczeństwa informacyjnego, rozpoznawanie i zaspokajanie potrzeb edukacyjnych i kulturalnych lokalnej społeczności, a także zapewnienie profesjonalnego poziomu swych usług, ich popularyzacja oraz budowanie pozytywnego wizerunku Biblioteki w swoim środowisku i na zewnątrz. Równie ważne jest promowanie kultury i tradycji regionu i kraju, która stanowi o poziomie świadomości mieszkańców i ich identyfikacji z małą ojczyzną i Polską.

Biblioteka Publiczna w Seattle (USA) łączy ludzi, informacje i idee, wzbogacając życie mieszkańców i budując lokalną społeczność.

Biblioteka Publiczna w Estacada (USA) będzie postrzegana jako dynamiczna instytucja lokalna tworząca warunki do pielęgnowania wolności intelektualnej i wspierania uczenia się przez całe życie, oferująca otwarty dostęp do zasobów, wykorzystująca nowe technologie, a także promująca szacunek dla różnorodności kulturowej i otwarta na wyzwania przyszłości.

Jest oczywiste, że Biblioteka z wizją musi mieć swoją wizję rozwoju – zwięzły opis tego, jaką instytucją chce być w przyszłości np. w perspektywie 5-10 lat. Sformułowanie wizji ułatwia określenie kierunków rozwoju biblioteki i opracowanie planów działania. Wizja ta powinna być inspirująca, wyzwalająca pasję, zachęcająca do wysiłku, dająca poczucie uczestniczenia w zespołowym działaniu, uwzględniająca przewidywane zmiany w otoczeniu biblioteki, w tym potrzebach mieszkańców i sposobach ich zaspokajania. Warto, aby była sformułowana w sposób zwięzły – ułatwi to zapamiętanie i uwewnętrznienie przez wszystkich pracowników, sprawi, że będzie im łatwiej kierować się jej wskazaniem w codziennej pracy. Jeśli wizja rozwoju jest dłuższa, warto streścić ją w jednym, dwóch zdaniach zawierających jej istotę. Wizja rozwoju powinna ułatwić pracownikom biblioteki, władzom gminy oraz partnerom wyobrażenie sobie, jaka będzie biblioteka w przyszłości.

Kolejne części niniejszego dokumentu, zwłaszcza w części, gdzie opisane zostały przykładowe sposoby działania modelowej Biblioteki z wizją i świadczone przez nią usługi, mogą służyć jako inspiracja do tworzenia wizji rozwoju konkretnych bibliotek. Tworząc wizję rozwoju warto odnieść się np. do:

- Wartości, do których odwołuje się biblioteka realizując swoją misję.
- Usług jakie biblioteka będzie świadczyć, odpowiadając na wybrane potrzeby mieszkańców, ich zakresu, jakości oraz wpływu, jaki te usługi będą wywierały na rozwój społeczności lokalnej.
- Relacji biblioteki z innymi instytucjami i organizacjami lokalnymi (podział zadań, współpraca itp.).
- Działań, które odróżniają bibliotekę od innych instytucji i organizacji lokalnych, które stanowią jej szczególny wkład w rozwój społeczności, w których będzie się starała być najlepsza.
- Rodzaju zasobów, jakimi będzie dysponować biblioteka i sposobów ich udostępniania mieszkańcom.
- Lokalizacji biblioteki w miejscowości, a także jej dostępności i obszaru, na jakim będzie działać.
- Przestrzeni jaką biblioteka będzie oferować mieszkańcom i sposobu jej wykorzystania.
- Sposobu funkcjonowania biblioteki jako instytucji, zmian w sposobach jej działania, aby mogła jak najlepiej odpowiadać na potrzeby mieszkańców.
- Form współpracy z mieszkańcami, konsultacji, badania potrzeb i sposobów włączania ich w podejmowanie kluczowych decyzji dotyczących rozwoju biblioteki.
- Tego, jak biblioteka chce być postrzegana przez mieszkańców, władze lokalne, inne organizacje i instytucje.
- Horyzontu czasowego, w jakim zajdą zmiany opisane w wizji.

Do pracy nad wizją rozwoju warto – poza całym zespołem bibliotecznym – włączyć „przyjaciół biblioteki”, przedstawicieli mieszkańców, organizacji i instytucji, z którymi biblioteka współpracuje, liderów lokalnych itp. Mając poczucie współautorstwa łatwiej zaangażują się we współpracę przy jej realizacji w ramach mniej lub bardziej sformalizowanych partnerstw czy wolontariatu.

PRZYKŁADY WIZJI ROZWOJU

Pragniemy, aby **Biblioteka Publiczna w Szczucinie** wraz z Punktami Bibliotecznymi stały się nowoczesnymi i rozwijającymi się instytucjami. Były kreatywne, otwarte na potrzeby swojego środowiska i na współpracę z różnymi instytucjami. Aby były także miejscem spotkań wielu środowisk, spędzania wolnego czasu i rozwijania zainteresowań, dostarczania wiedzy, a także stały się miejscem poszanowania tradycji i dbania o dziedzictwo kulturowe regionu. Samorządowe Centrum Kultury i Bibliotek – Gminna Biblioteka Publiczna w Szczucinie.

Chcemy, aby nasza biblioteka była miejscem jasnym, przestronnym, przyciągającym nie tylko ładnym wyglądem, ale i nowoczesnym wyposażeniem, dobrze zaopatrzoną w różne źródła informacji, począwszy od tradycyjnej książki po zbiory multimedialne. Chcemy, by była placówką przyjazną, otwartą na wszystkich, chętnie odwiedzaną, cieszącą się opinią, że można w niej miło i pożytecznie spędzić czas, znaleźć coś dla siebie, spotkać się z przyjaciółmi, znajomymi, nawiązać nowe kontakty i znajomości.

Gminna Biblioteka Publiczna w Rzepienniku Strzyżewskim

Pułuska Biblioteka Publiczna – nowoczesne, dobrze wyposażone centrum kultury i informacji, przyjazne dla każdego. Miejsce aktywizacji, otwarte na potrzeby społeczności lokalnej. Placówka, która pielęgnując kulturowe dziedzictwo regionu, oferuje usługi oparte na nowoczesnych technologiach. Mająca ważne miejsce w życiu społecznym, w jego dokumentowaniu, umacnianiu i integracji. Biblioteka otwarta na współpracę z innymi instytucjami, zarówno lokalnymi, jak i zagranicznymi.

Biblioteka Publiczna w Skokie (USA) jest ważnym miejscem dla dynamicznej i zróżnicowanej kulturowo społeczności naszego miasta, poszukującej możliwości uczenia się przez całe życie, kontaktu z kulturą popularną i sztuką. Dzięki działaniom naszej biblioteki mieszkańcy mają dostęp do informacji, uczestniczą w dialogu bazującym na wzajemnym szacunku, korzystają z wielokulturowości, a także biorą aktywny udział w życiu społeczności lokalnej.

Odpowiadając potrzeby i udostępniając naszą przestrzeń wraz z jej wyposażeniem sprawimy, że każdy członek lokalnej społeczności będzie uważał **Bibliotekę Publiczną w Stratford** (Kanada) za kluczowy zasób dla zaspokajania swoich osobistych aspiracji i wspierania rozwoju lokalnego.

03 WARTOŚCI, KTÓRYMI KIERUJE SIĘ BIBLIOTEKA Z WIZJĄ

Wartości to podstawowe zasady, które biblioteka przyjmuje jako instytucja publiczna. Określają, co dla biblioteki jest ważne, jakimi przekonaniami kieruje się w swoich działaniach. Wpływają na to, dla kogo i jak działa, w jaki sposób i jakie usługi świadczy. W naszym przekonaniu podstawową wartością, którą powinna kierować się biblioteka, jest służba mieszkańcom, rozumiana jako zaspokajanie ich potrzeb rozwojowych (zarówno jednostek, jak i grup, organizacji, instytucji, społeczności jako całości). Chodzi tu o odpowiadanie na potrzeby uświadomione, jak i o pomoc w odkrywaniu tych potrzeb, których społeczność nie jest świadoma, a które przyczyniają się do jej rozwoju.

Istotne jest, aby wartości były akceptowane i jednakowo rozumiane przez cały zespół biblioteczny – tylko wówczas będą rzeczywistym punktem odniesienia dla podejmowanych decyzji i działań. Sens wartości, takich jak np. „służba mieszkańcom”, nie jest oczywisty, dlatego potrzebna jest dyskusja w zespole bibliotecznym, co one oznaczają, a następnie przełożenie ich na język praktyki.

Wszystkie projekty podejmowane przez Bibliotekę są efektem wyznawanych przez nią wartości: entuzjazmu do pracy oraz etosu wspólnego podejmowania wyzwań, pomysłów i rozwiązywania problemów w atmosferze życzliwości i swobodnej wymiany myśli. Etos ten wzmacniany jest poprzez liczne spotkania nieformalne, wzmacniające więzi pomiędzy bibliotekarzami oraz stwarzające okazję do wzajemnej akceptacji. Gminna Biblioteka Publiczna w Padwi Narodowej stara się być dla każdego członka społeczności lokalnej miejscem otwartym i przyjaznym. Bibliotekarze nie ograniczają swojej pracy do niezbędnego minimum, lecz kierują się zasadą konieczności dokładnego poznania potrzeb i oczekiwań swoich użytkowników i ich indywidualnego traktowania. Systematycznie badany za pomocą ankiet i wywiadów indywidualnych stopień zadowolenia czytelników z usług Biblioteki pozwala stwierdzić, że dzięki takiej postawie zdecydowana większość naszych użytkowników jest usatysfakcjonowana i zadowolona.

<http://www.biblioteka.padew.eu/misja-biblioteki>

To, do jakich wartości biblioteka się odwołuje, wpływa na sposób jej funkcjonowania jako instytucji. Jeśli biblioteka jako swoją wartość przyjmie dostępność dla wszystkich grup mieszkańców, to będzie stale sprawdzać, czy jakieś grupy nie mają utrudnionego dostępu do zasobów biblioteki np. z powodu niepełnosprawności czy nieumiejętności posługiwania się komputerem. Jeśli biblioteka takie trudności stwierdzi, wówczas podejmie działania, aby je wyeliminować poprzez dostarczanie książek osobom niepełnosprawnym, umożliwienie ich zamawiania przez e-mail lub telefon, budowę podjazdu dla wózków. Z kolei dla tych, którzy nie potrafią obsługiwać komputera, zaoferuje odpowiednie kursy czy instruktaż.

BIBLIOTEKA Z WIZJĄ KIERUJE SIĘ NASTĘPUJĄCYMI WARTOŚCIAMI:

działanie na rzecz mieszkańców

Biblioteka bada potrzeby mieszkańców i na tej podstawie planuje swoje działania. W działaniach uwzględnia priorytety zapisane w lokalnych strategiach rozwoju oraz angażuje się we współtworzenie tych strategii. Biblioteka podejmuje starania, aby gminna sieć biblioteczna (biblioteka główna i jej filie / punkty biblioteczne) była zorganizowana jest tak, by usługi bibliotek były łatwo dostępne dla wszystkich mieszkańców m.in. poprzez odpowiednie godziny otwarcia. Wybór usług i sposób ich świadczenia jest konsultowany z mieszkańcami.

szacunek dla wszystkich mieszkańców – korzystających i niekorzystających z usług biblioteki

Biblioteka działa zgodnie z przekonaniem, że wszyscy ludzie mają naturalną potrzebę rozwoju, choć mogą wymagać zindywidualizowanego wsparcia. Traktuje wszystkich użytkowników z szacunkiem tak, aby biblioteka stała się ich ulubionym miejscem spotkań, do którego chętnie wracają. Podejmuje też starania mające na celu stworzenie oferty dla osób niekorzystających aktualnie z biblioteki.

Święto czytelnika

Pierwsze w historii Święto czytelnika w oleśnickiej Bibliotece obchodziliśmy w Walentynki 2012 roku. Wnętrza biblioteki przyozdobione stosownie do święta zakochanych, poczęstunek, drobne upominki – wszystko to symbolizowało usiłowania bibliotekarzy, którzy starają się rozkochać w bibliotece i książkach wszystkich mieszkańców Oleśnicy (...), aby absolutnie każdy czytelnik poczuł się wyjątkowo. Pytano o oczekiwania, propozycje zmian i udoskonalień. Niektórzy czytelnicy życzyli sobie dokładnych instrukcji jak zamawiać i prolongować książki przez Internet (bibliotekarze krok po kroku przy specjalnie do tego celu przygotowanym stanowisku komputerowym tłumaczyli szczegółowo jak przeprowadza się te operacje), najmłodszy bywalcy biblioteki testowali zamontowaną niedawno w Bibliotece Pod Sową tablicę interaktywną – tego dnia uruchomiono sporo programów edukacyjnych, gier i krótkich filmów. Czytelnicy (a do biblioteki przyszło tego niemal 300 osób) bardzo entuzjastycznie przyjęli nasz pomysł. Wielu z nich mówiło, że to dla nich wyjątkowe miejsce i bardzo pozytywnie zaskoczyła ich idea takiego szczególnego dnia.

http://www.biblioteki.org/pl/_biuletyn_?ctype=regionalny&cid=1519

biblioteka – miejsce otwarte dla wszystkich

Jako instytucja publiczna biblioteka jest dostępna dla wszystkich mieszkańców niezależnie od ich statusu społecznego, zamożności, sprawności ruchowej i intelektualnej, wykształcenia, narodowości itp. i posiada dla nich odpowiednią ofertę. Każdy mieszkaniec ma prawo korzystania z wszystkich zasobów i usług biblioteki. Wielokulturowość społeczności traktowana jest jako jej atut i bogactwo, a biblioteka umożliwia wzajemne poznawanie się i dialog międzykulturowy przeciwdziałając stereotypom i uprzedzeniom.

zapewnienie swobodnego, bezpłatnego dostępu do informacji i wiedzy oraz treści kultury

Informacja i wiedza oraz zasoby kultury dostępne w bibliotece są rzetelne, neutralne, aktualne i niepodlegające cenzurze. Biblioteka zapewnia różnorodność form dostępu do informacji i wiedzy oraz treści kultury poprzez zbiory biblioteczne oraz technologie komunikacyjne i informacyjne, a osobom mającym różnego rodzaju trudności w korzystaniu z jej zasobów (np. z powodu braku kompetencji cyfrowych, kulturowych, niepełnosprawności itp.) zapewnia odpowiednie wsparcie.

wspieranie samorozwoju mieszkańców poprzez kulturę i edukację

Biblioteka podejmuje we współpracy z lokalnymi instytucjami i organizacjami działania wspierające samorozwój mieszkańców, a związane z upowszechnianiem kultury (zwłaszcza czytelniczej), aktywnym uczestnictwem w kulturze i rozrywką. Biblioteka ułatwia mieszkańcom realizację idei „uczenia się przez całe życie” oferując dostęp do edukacji w tym kształcenia na odległość, przeciwdziałając nierównościom w dostępie do edukacji.

integracja społeczności lokalnej

Biblioteka działa na rzecz wzrostu zaufania i współpracy pomiędzy mieszkańcami oraz różnymi grupami, organizacjami i instytucjami w społeczności lokalnej. Sama prezentuje taką postawę współpracując z organizacjami i instytucjami lokalnymi w ramach mniej lub bardziej formalnych partnerstw. Przeciwdziała też wykluczeniu społecznemu i przyczynia się do budowania tożsamości wspólnoty lokalnej.

aktywizacja mieszkańców

Biblioteka pomaga mieszkańcom w samoorganizacji i włączaniu się we wspólne rozwiązywanie lokalnych problemów poprzez np. działalność społeczną osób (wolontariat), grup i organizacji. Stara się też wspierać aktywność obywatelską dostarczając rzetelnej i neutralnej wiedzy będącej podstawą lokalnych debat i konsultacji, które również współorganizuje.

współpraca

W bibliotece ceni się współpracę. Pracownicy tworzą prawdziwy zespół. Biblioteka kooperuje również z lokalnymi instytucjami i organizacjami, a także swoimi użytkownikami.

stały rozwój biblioteki jako instytucji

Biblioteka – jako organizacja ucząca się – stale doskonali swoje działania. Zwraca się do mieszkańców z prośbą o informację zwrotną na temat świadczonych przez siebie usług i wykorzystuje ją do podnoszenia ich jakości. Dbą o rozwój swoich pracowników, umożliwia im uczenie się od siebie nawzajem i korzystanie z różnych form doskonalenia zawodowego. Komunikuje się i wymienia wiedzą z innymi bibliotekami np. poprzez narzędzia społecznościowe.

otwartość na innowacyjne sposoby działania

Stale doskonalenie swoich działań przez bibliotekę wymaga otwartości na nowe idee i metody pracy. Jest to możliwe wówczas, gdy w zespole bibliotecznym istnieje przyzwolenie na eksperymentowanie, a tym samym popełnianie błędów i uczenie się na nich. Źródłem tych innowacji może być udział w różnych formach doskonalenia zawodowego czy w sieciach wymiany wiedzy, do których należą inne biblioteki (uczenie się od innych bibliotekarek i bibliotekarzy), instytucje, organizacje czy grupy osób zainteresowanych jakimś tematem. Szczególne znaczenie ma otwartość biblioteki na wykorzystanie nowoczesnych technologii, które mają kluczowe znaczenie dla podstawowych usług biblioteki – udostępniania informacji i wiedzy. Ponadto technologie umożliwiają bibliotece lepszą komunikację z mieszkańcami (strona internetowa, media społecznościowe itp.), a także sprawniejsze zarządzanie placówką np. bieżący kontakt z filiami.

04 SPOSOBY DZIAŁANIA BIBLIOTEKI Z WIZJĄ

Sposoby działania biblioteki jako instytucji to rozwiązania organizacyjne, procedury, procesy i relacje poprzez które biblioteka realizuje swoją misję i wizję kierując się przyjętymi wartościami. Sposoby działania można podzielić na takie, które odnoszą się do relacji biblioteki z otoczeniem (np. badanie potrzeb mieszkańców, relacje z partnerami lokalnymi, komunikacja z mieszkańcami, rzecznictwo) i takie, które odnoszą się do kwestii wewnątrzorganizacyjnych (np. relacje w zespole bibliotecznym, rozwój zawodowy pracowników, przywództwo, plany działania, stały rozwój instytucji, udział w sieciach wymiany wiedzy, wygląd biblioteki, przejrzystość).

TO, JAK DZIAŁA BIBLIOTEKA Z WIZJĄ,
WYRAŻA SIĘ M.IN. POPRZEZ:

badanie potrzeb mieszkańców

Realizacja głównego celu biblioteki, jakim jest wspieranie rozwoju społeczności lokalnej, wymaga badania potrzeb tej społeczności, a także pomagania mieszkańcom w odkryciu potrzeb, których znaczenia dotychczas sobie nie uświadamiali. Badanie potrzeb jest procesem stałym, a jego efekty wpływają na ewentualne zmiany w planach rozwoju biblioteki. W małych społecznościach poznawanie potrzeb nie wymaga stosowania skomplikowanych metod badawczych. W wielu przypadkach wystarczą nieformalne rozmowy z mieszkańcami – zarówno korzystającymi z usług biblioteki, jak i z tymi, którzy aktualnie z tych usług nie korzystają. Źródłem wiedzy o potrzebach mogą być także kontakty z lokalnymi liderami, przedstawicielami grup nieformalnych, instytucji i organizacji, które zwykle same gromadzą tego typu informacje i chętnie się nimi dzielą.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Chrzanowie Dział Informacji Regionalnej zorganizował nietypowe badanie użytkowników w formie „Wiszącego pytania”. Celem było sprawdzenie czy przygotowana oferta przez bibliotekarzy jest wystarczająca, potrzebna i zauważalna. Ankieta miała na celu dostarczenie bibliotekarzom nowych pomysłów do realizacji i sprawdzenie czy w bibliotece są potrzebne zmiany. W holu biblioteki, obok czytelnicy i wypożyczalni rozstawione zostały sztalugi z pytaniami skierowanymi do czytelników. Między nimi rozwieszono zostały sznurki, na których respondenci przypinali odpowiedzi na postawione pytania. Pytania nie były postawione wprost: *Lubię bibliotekę – podpowiedzi: za..., spełnia..., daje mi..., dostarcza..., zastępuje...*

Mam propozycję - podpowiedzi: bibliotekarzu zorganizuj..., chcę uczestniczyć w..., w bibliotece chcę spotkać..., proponuję..., w bibliotece trzeba zmienić..., przeszkadza mi..., nie chcę... Taka forma pytań i odpowiedzi jest trudniejsza do analizy, ale daje zaskakujące rezultaty. Każdy użytkownik zaznaczał także na planie placówki miejsce, które najczęściej odwiedza. Bibliotekarze zachęcali do wzięcia udziału, tłumaczyli zasady, pomagali w przypinaniu kartek i odpowiadali na wątpliwości.

<http://www.mbp.chrzanow.pl/dzia-informacji-regionalnej/inne-projekty/1547-qwiszce-pytanieq-nietypowa-ankieta>

partnerstwa lokalne

Na ogół w małych społecznościach żadna instytucja czy organizacja nie ma zasobów wystarczających do tego, by samodzielnie realizować bardziej złożone działania. Współpraca jest więc czymś naturalnym, wzmacniającym potencjał wszystkich partnerów i umożliwiającym podnoszenie jakości usług świadczonych mieszkańcom. Partnerstwa to także forma budowania kapitału społecznego wspólnoty lokalnej. Biblioteka – kierując się dobrem społeczności – dba o dobre relacje z innymi lokalnymi organizacjami i instytucjami, grupami nieformalnymi, liderami, a także przedsiębiorcami. Wspólna realizacja działań może odbywać się zarówno w ramach współpracy nieformalnej, jak i w postaci bardziej sformalizowanych partnerstw, działających w oparciu o podpisane przez wszystkich dokumenty. Innym pomysłem na formalizację współpracy osób skupionych wokół biblioteki jest powołanie stowarzyszenia, dzięki któremu biblioteka poszerza swoje możliwości działania. Istotnym wzmocnieniem potencjału biblioteki jest też współpraca z wolontariuszami. Biblioteki w małych społecznościach nie mają zazwyczaj wystarczającej liczby pracowników, by wszystkie działania realizować samodzielnie. Ponadto angażowanie wolontariuszy może też być dla nich samych doskonałą okazją do rozwoju.

Koalicja – droga do sukcesu

Anna Rok, dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Barczewie:

Przyznam, że moja Gminna Koalicja jest dość nietypowa, bowiem znacznie wykraczająca poza gminę. Liczy 32 partnerów z różnych gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego oraz dwóch bułgarskich partnerów, artystów i plastyków: Valentina Georgieva (Ruse) i Ivailo Tsvetkova (Sofia), całym sercem oddanych bibliotece. Do koalicji należą między innymi: Centrum Kultury i Promocji Gminy w Barczewie, Muzeum Ludowe w Węgorzewie, barczewskie szkoły, Urząd Miasta, Parafia Rzymsko-Katolicka w Butrynach, Fundacja Środowisk Twórczych w Olsztynie i osiem różnych innych stowarzyszeń, Wiadomości Barczewskie, Gazeta Olsztyńska, Radio Olsztyn, przedsiębiorcy i inne osoby prywatne z różnych zakątków Warmii i Mazur. Ludzie tworzący koalicję są regionalistami, pasjonatami, społecznikami oddanymi Warmii i Mazurom - historii, kulturze, tradycji, obyczajowości, przyrodzie. Gminną Koalicję utworzyłam w 2009 roku, chociaż niektórzy z partnerów wspierają moją bibliotekę od 2007 roku, od kiedy rozpoczęłam pracę jako bibliotekarz w tej placówce. Proces tworzenia Koalicji był w moim przypadku łatwy, wręcz przyjemny, mimo że wymagał także poświęcenia prywatnego czasu. W pozyskiwaniu partnerów-koalicjantów z pewnością pomogły mi moje cechy osobowości, wykształcenie ułatwiające kontakty z innymi, umiejętność słuchania i prowadzenia konstruktywnych rozmów, podobno również pozytywna energia, optymizm, które ofiarowuję podczas spotkań, moje zainteresowania, poglądy, postawa wobec życia, co w połączeniu z artystyczną duszą i jako takimi uzdolnieniami zdecydowanie ułatwiało mi sprawę (...). Otoczona tak silną grupą wsparcia biblioteka zorganizowała szereg imprez kulturalno-edukacyjnych. W samym 2011 roku, dzięki ich pomocy odbyło się 8 spotkań autorskich oraz udało się zrealizować dwa równoległe przebiegające projekty grantowe dofinansowane w ramach PRB „Skarby z warmińskiej skrzyni-warmiński rok obrzędowy”, obejmujący cykl zajęć, lekcji i spotkań regionalnych (łącznie 74 wydarzenia kulturalno-edukacyjne) oraz „Warmia artystycznie” - międzynarodowy plener malarsko- rzeźbiarski (...). Cieszę się, że w mojej Koalicji panuje demokracja, swoboda twórcza i wzajemne zaufanie (...). Spróbujcie, naprawdę warto! Koalicja jest drogą do sukcesu!

Stowarzyszenie w bibliotece

Stowarzyszenie dla Promocji Kultury i Edukacji „Qltura 21” w Gorzycach Wielkich to grupa społeczników skupionych wokół biblioteki, którzy działali na jej rzecz jeszcze przed założeniem organizacji.

– Postanowiliśmy założyć formalną strukturę, aby mogła zaistnieć w świadomości mieszkańców oraz by ludzie, którzy działali wokół biblioteki, przestali być anonimowi – mówi Dariusz Pryczak, dyrektor biblioteki oraz prezes stowarzyszenia. – Teraz jesteśmy rozpoznawalni, a „Qltura 21”, choć działa od niedawna, cieszy się pewną renomą, dzięki czemu przyjaciele naszej biblioteki mogą działać skuteczniej. Biblioteka i „Qltura 21” działają razem już od roku. Dzięki stowarzyszeniu biblioteka może wychodzić do mieszkańców ze znacznie szerszą ofertą, może także pozyskiwać dodatkowe środki finansowe, co pozwala jej działać na większą skalę. Jednym z takich wspólnych działań są warsztaty dziennikarskie dla młodzieży. Młodzi, pod okiem regionalnych dziennikarzy, uczą się podstaw zawodu. – Jeździmy w teren, nagrywamy filmy, robimy materiały reporterskie. Pokazujemy, co ciekawego dzieje się w naszej gminie oraz jakich uzdolnionych mamy mieszkańców – opowiada Dariusz Pryczak. Warsztaty, poza kształceniem przyszłych dziennikarzy, mają jeszcze jeden cel – promocję gminy. Materiały reporterskie publikowane są w lokalnym portalu informacyjno-kulturalnym. Stowarzyszenie na ten cel otrzymało 5 tysięcy złotych dofinansowania.

<http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/770773.html>

komunikacja z mieszkańcami i promocja usług

Biblioteka informuje mieszkańców i partnerów o swoich planach i działaniach, zachęcając ich do wyrażania opinii. Komunikacja odbywa się zarówno w formach bezpośrednich (np. spotkania z użytkownikami, powoływanie ciał doradczych złożonych z mieszkańców, pytanie o opinie osoby odwiedzające bibliotekę itp.), jak i za pośrednictwem poczty elektronicznej, blogów i innych mediów społecznościowych. Standardowym narzędziem komunikacji jest funkcjonalna i stale aktualizowana strona internetowa biblioteki. Biblioteka jest dobrze oznakowana zarówno w przestrzeni publicznej (wiadomo, jak do niej trafić, w jakich godzinach jest otwarta), jak i wewnątrz (wyraźnie i estetycznie oznakowane działy, dobrze widoczne informacje o nowościach itp.). Biblioteka promuje swoje usługi starając się stale pozyskiwać nowych użytkowników.

rzecznictwo

Biblioteka informuje mieszkańców i partnerów, zwłaszcza władze lokalne, poprzez jakie działania odpowiada na ważne potrzeby społeczności i jak efektywnie wykorzystuje posiadane zasoby (w szczególności środki publiczne). W ten sposób stara się wyjaśniać potrzebę przeznaczania środków na działalność biblioteki i zapewniać stabilność finansową. Ponadto biblioteka aktywnie współkształtuje lokalne strategie rozwoju tak, aby uwzględniły rolę bibliotek w realizowaniu np. potrzeb wspólnoty związanych z rozwojem kapitału ludzkiego i społecznego. Na potrzeby m.in. rzecznictwa biblioteka zbiera dane na temat efektów swoich działań i potrafi je skutecznie wykorzystywać wspierając działania komunikacyjne.

Jak ugryźć 10 tysięcy

Gminna Biblioteka Publiczna w Borkach (woj. lubelskie) dostawała zaledwie 2 tys. zł rocznie na zakup nowych książek. Dzięki aktywności biblioteki udało się tę kwotę zwiększyć aż pięciokrotnie! Dyrektorka biblioteki Krystyna Maksymiuk zaprosiła na spotkanie Komisję ds. Kultury i Oświaty działającą w ramach Rady Gminy i wójta. Skład komisji po ostatnich wyborach samorządowych znacznie się zmienił, duża część radnych nie wiedziała zbyt dużo o działalności biblioteki. To była bardzo dobra okazja, aby przy kawie i ciastku zaprezentować nie tylko misję i wizję placówki, ale też opowiedzieć o prowadzonej działalności. Radni byli pod wrażeniem różnorodności działań podejmowanych przez bibliotekę. Placówka prowadzi lekcje angielskiego, pokazy filmowe dla dzieci, a nawet wydała książkę na temat historii gminy. Szczególną uwagę zwróciła Izba Regionalna działająca przy bibliotece. W izbie zgromadzono wiele ciekawych pamiątek związanych z historią gminy, przekazanych przez córkę ostatniego właściciela majątku Borki. Po spotkaniu z radnymi, podczas sesji Rady Gminy, przewodniczący Komisji złożył wniosek o zwiększenie w budżecie na 2012 rok kwoty przeznaczonej na zakup nowych książek z 2 do 10 tys. zł. Wniosek został przyjęty!

współpraca w zespole bibliotecznym

Im mniej osób pracuje w bibliotece, tym ważniejsza jest chęć rozwoju, motywacja i kompetencje każdej z nich. Istotne jest, aby pracownicy stanowili zespół, którego potencjał wykracza poza prostą sumę potencjałów poszczególnych osób dzięki efektowi synergii. Kluczowe jest, aby wszyscy pracownicy (zarówno biblioteki głównej, jak i filii) potrafili otwarcie komunikować się ze sobą, wspólnie planować i realizować działania uwzględniając przyjęte wartości, uczyć się od siebie, a także wspierać i motywować do podejmowania nowych wyzwań. Dyrektorka / dyrektor biblioteki tworzy odpowiednie warunki do współpracy w zespole bibliotecznym i nagradza za udaną współpracę.

rozwój zawodowy pracowników

Zmieniające się potrzeby społeczności lokalnej, a także szybki rozwój nowoczesnych technologii stanowiących jedno z podstawowych narzędzi pracy bibliotekarzy, wymagają stałego doskonalenia kompetencji wszystkich pracowników biblioteki. Planowanie rozwoju zawodowego powinno być wypadkową osobistych zdolności, potrzeb i zainteresowań poszczególnych członków zespołu oraz misji, wizji, celów i działań zapisanych w planie rozwoju biblioteki. Takie podejście przyczyni się także do wzrostu motywacji pracowników, a w efekcie wzmocnienia potencjału biblioteki.

przywództwo

Dyrektorka/ dyrektor biblioteki powinni być liderami zespołu pracowników biblioteki głównej i filii, poprzez:

- dbanie o stały rozwój całego zespołu, wyzwalanie jego potencjału, budowanie wzajemnego zaufania i motywowanie;
- inspirowanie zespołu do podejmowania nowych wyzwań, otwierania się na innowacyjne działania i nowe grupy odbiorców usług biblioteki;
- kształtowanie misji i wizji biblioteki z udziałem pracowników, mieszkańców i partnerów lokalnych, wspieranie pracowników w przekładaniu misji i wizji na codzienne działania biblioteki;
- nadzór nad tworzeniem planu rozwoju biblioteki wynikającego z misji i wizji, zarządzanie jego realizacją, w tym przydział zadań pracownikom, podejmowanie decyzji w dialogu z pracownikami, monitorowanie i ewaluacja rezultatów oraz inicjowanie ewentualnych zmian;
- koordynacja działań komunikacyjnych i rzeczniczych – dbanie o uwzględnianie roli bibliotek w lokalnych strategiach rozwoju, pozyskiwanie zasobów na realizację planu rozwoju biblioteki;
- zarządzanie procesem zmian w bibliotece: zachęcanie do zmiany, wspieranie jej swoim autorytetem, pomaganie w przewyżczeniu oporu przed zmianą.

plany działania

Planowanie pozwala przemyśleć cele działania biblioteki (misji, wizji rozwoju, wartości) oraz efektywne wykorzystanie zasobów przeznaczonych na realizację działań. Biblioteka posiada plan rozwoju opracowany przez cały zespół (także pracowników filii) i konsultowany z lokalnymi partnerami. Plan wynika z misji, wizji rozwoju oraz wartości, uwzględnia potrzeby mieszkańców, zasoby biblioteki i jej partnerów. Nawiązuje również do lokalnych strategii rozwoju. Działania biblioteki poddawane są ewaluacji, a wnioski z niej wynikające są brane pod uwagę przy korekcie planów. Planując swoje działania biblioteka uwzględnia zarówno własne zasoby, jak i udział partnerów i wolontariuszy. Podstawową formą realizacji planów są projekty, przedsięwzięcia mające określone cele, działania, harmonogram, budżet itp.

stałe doskonalenie jakości działania

Wszyscy pracownicy biblioteki poddają stałej refleksji swoje działania i starają się je doskonalić na podstawie wniosków z samooceny oraz informacji zwrotnej od członków zespołu, dyrektorki/ dyrektora, a także odbiorców usług biblioteki (mieszkańców, organizacji i instytucji lokalnych). Każdy z członków zespołu, a także biblioteka jako instytucja zabiega o informację zwrotną na temat swoich działań wykorzystując każdą okazję do jej pozyskania. Tworząc zintegrowany, ufający sobie zespół, pracownicy biblioteki nie obawiają się mówić otwarcie także o swoich niepowodzeniach. Wiedzą, iż mogą liczyć na wsparcie zespołu i kierownictwa w poszukiwaniu rozwiązań, które pozwolą unikać podobnych niepowodzeń w przyszłości. Pracownicy biblioteki wykorzystują też okazje do uczenia się od koleżanek i kolegów z innych bibliotek podczas bezpośrednich spotkań, a także kontaktów on-line.

udział w sieciach wymiany wiedzy

Dla rozwoju bibliotek ważny jest kontakt z doświadczeniami innych placówek, ale także innowacjami czy wiedzą, która powstaje podczas interakcji osób i instytucji nie tylko ze środowiska bibliotecznego. Funkcje takich sieci pełnić mogą zarówno spotkania, warsztaty, konferencje, jak i kontakty za pośrednictwem Internetu, zwłaszcza mediów społecznościowych (portale, fora, blogi). Jeśli gmina ma porozumienia partnerskie z innymi gminami (miejscowościami) w kraju i zagranicą biblioteki z tych gmin (miejscowości) mogą nawiązać współpracę, wymieniając się doświadczeniami.

Spotkanie na odległość

W Gminnej Bibliotece Publicznej w Jaśle z/s w Szebniach odbyło się nowoczesne „spotkanie na odległość” kończące cykl zaplanowany w ramach otrzymanego mikrograntu. Jego uczestnikami byli bibliotekarze, pracownicy kultury a także dyrektorzy gminnych bibliotek publicznych oraz gminnych ośrodków kultury i czytelnictwa ze Skołyszyna, Jasienicy Rosielnej i Roźwienicy. Podczas wideokonferencji bibliotekarze dyskutowali o Kongresie Bibliotek „Biblioteka: więcej niż myślisz!”, najnowszych archiwaliach Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej, nowościach wydawniczych, wspominali wspólne spotkania i dzielili się wiadomościami o nowych formach pracy z najmłodszymi czytelnikami.

http://www.biblioteki.org/pl/_biuletyn_?ctype=regionalny&cid=1234

wygląd biblioteki

Wnętrze biblioteki jest zaprojektowane z udziałem różnych grup użytkowników i w sposób uwzględniający ich potrzeby, zapewniając np. miejsce do spotkań w grupach, kąciak „cichej” pracy i czytania, przestrzeń dla dorosłych, dla dzieci, młodzieży itp. Biblioteka uwzględnia fakt, iż stanowi jedno z niewielu publicznie dostępnych miejsc w małych społecznościach. Dbą zarówno o funkcjonalność, jak i estetykę swoich pomieszczeń.

Biblioteka – miłe, ciepłe i przyjazne miejsce

Przenosiny biblioteki to duże przedsięwzięcie, zwłaszcza w momencie, gdy oferowany lokal nie spełnia wymagań, jest mniejszy i w stanie dającym wiele do życzenia. Jednak nie należy załamywać rąk, jeśli chcemy, aby biblioteka nadal służyła ludziom. A może zmiana lokalu to szansa na zmiany na lepsze? Oceńcie sami. Filia biblioteczna Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Wieliczce mieszcząca się na osiedlu Kościuszki istniała w tym samym, wynajmowanym lokalu nieprzerwanie od 1975 roku.

Niestety z przyczyn niezależnych filia musiała zostać przeniesiona do nowego lokalu, który okazał się być w znacznie gorszym stanie niż poprzednie pomieszczenie. Dodatkowo był o 10 metrów kwadratowych mniejszy. Chcieliśmy, aby biblioteka nadal istniała, a innego lokalu w okolicy nie ma, więc wyjścia nie było. Trzeba było przyjąć oferowane warunki i mimo braków finansowych wziąć się do pracy (...). Dlatego razem z zespołem: Małgorzatą Ślusarek – instruktorem, Karoliną Szydlik-Kołos – naszym jedynym referentem oraz Kazimierą Nowotarską zwaną Panią Elą – bibliotekarką z filii, stworzyliśmy plan odnowienia okropnego pomieszczenia. Naszym celem stało się stworzenie miejsca miłego, ciepłego i przyjaznego czytelnikowi i bibliotekarzowi. Zaplanowaliśmy remont oraz zmianę wyposażenia. O ile remont kosztował nas trochę i pieniędzy i wysiłku, o tyle realizacja pomysłów na wykończenie nie była aż tak kosztowna i dała nam wiele radości. Najpierw zrobiliśmy selekcję, aby księgozbiór był „żywy”, potem zaczęło się pakowanie i wyrzucanie zbędnych rzeczy, bo przecież nowe pomieszczenie miało być o 10 metrów kwadratowych mniejsze. W tym samym czasie do boju ruszyła ekipa remontowa. Tu mieliśmy wiele szczęścia, bo nasi Panowie byli bardzo pozytywnie nastawieni i spełniali „kobiece pomysły”, doradzając nam w każdej kwestii. Remont trwał, a my myślałyśmy, jak ma wyglądać wnętrze. Wybrałyśmy kolor podłogi i ścian – uważając, aby nie przekroczyć budżetu. Zamówiliśmy ładę biblioteczną i drzwi. Obliczyłyśmy gdzie będą stać regały, lada i krzesła i tak zaprojektowałyśmy oświetlenie. Nie obyło się bez problemów, a to z prądem, a to z wodą, a to z podłogą. Ale na szczęście wszystko udało się rozwiązać. Najwięcej radości sprawił nam ostatni etap – dekorowanie. Po powieszeniu kolorowych plansz, obrazów, lamp, ustawieniu mebli nasze pomieszczenie nabrało barw. Nie przeszkadzały nam już stare regały i stoliki. Ze zwykłego, nudnego wnętrza starałyśmy się stworzyć kolorową, prostą, a zarazem otwartą przestrzeń dla wszystkich użytkowników, ale wygodną również dla bibliotekarza. Za pomocą małych i tanich trików: kolorowych lamp, pudełek, dywaników i krzesłek, pomysłów maskownic starych regałów, udało się nam stworzyć w małym wnętrzu przytulną bibliotekę pełną książek i czasopism, z komputerem i dostępem do Internetu.

Tekst nadesłała - za pomocą formularza "Pochwal się!" - Agata Czarnota-Bajorek

przejrzystość

Biblioteka jako instytucja publiczna korzystająca z publicznych środków ma obowiązek zachowania przejrzystości. Budżet biblioteki i sprawozdania z jego realizacji powinny być dostępne dla mieszkańców i poddane społecznej kontroli. Biblioteka prowadzi działania w oparciu o jawne zasady, normy, regulaminy i odpowiada na pytania mieszkańców dotyczące ewentualnych niejasności. Plan rozwoju biblioteki i inne dokumenty planistyczne są dostępne publicznie i mogą być komentowane przez mieszkańców i lokalnych partnerów.

05 USŁUGI OFEROWANE MIESZKAŃCOM PRZY WYKORZYSTANIU TECHNOLOGII INFORMACYJNYCH I KOMUNIKACYJNYCH

Historycznie ukształtowana funkcja biblioteki to zapewnianie dostępu do informacji, wiedzy i kultury poprzez książki. Rozwój nowoczesnych technologii powoduje, że wiedza jest w coraz większym stopniu zdigitalizowana, a dostęp do niej odbywa się przez Internet. Rośnie popularność audiobooków i e-booków. Zbiory bibliotek zawierają także filmy, zapisy spektakli teatralnych czy koncertów na DVD lub muzykę na CD. W przypadku małych bibliotek, których nie stać na zakup wystarczającej liczby książek popularyzujących wiedzę, a w zbiorach dominuje literatura, rola Internetu w zapewnianiu dostępu do najbardziej aktualnych informacji i wiedzy jest jeszcze bardziej istotna. Mimo zmian w formach dostępu do informacji i wiedzy ten obszar usług jest wciąż najbardziej typowy dla biblioteki. Funkcji tych nie pełnią na ogół inne lokalne instytucje i organizacje – jest to więc rola wyjątkowa, a tym samym może być dla tożsamości biblioteki kluczowa.

Szansą dla bibliotek jest pomaganie mieszkańcom w wyszukiwaniu wiarygodnych informacji i rzetelnej wiedzy w Internecie, porządkowanie swoistego chaosu, który jest spowodowany nadmiarem źródeł. Ponieważ umiejętność posługiwania się technologiami jest kluczowa jeśli chodzi o dostęp do informacji i wiedzy, biblioteki powinny oferować mieszkańcom różne formy edukacji cyfrowej na podobnej zasadzie, jak edukują użytkowników w zakresie korzystania z katalogów. Ponadto biblioteki mogą stać się miejscem, w którym mieszkańcy uczą się korzystania z technologii w załatwianiu swych codziennych spraw: zakupu biletu lotniczego, rezerwowaniu ofert wakacyjnych, przeglądaniu ofert pracy, poszukiwaniu ofert edukacyjnych czy komunikowaniu się z bliskimi przez Skype'a. Wszystkie te ważne aspekty związane z edukacją cyfrową i przeciwdziałaniem wykluczeniu cyfrowemu mogą być zaadresowane w bibliotece.

Tym niemniej biblioteki w małych miejscowościach nie mogą ograniczać się tylko do usług związanych z dostępem do informacji i wiedzy. W miejscowościach tych czasami nie ma innych, wyspecjalizowanych instytucji popularyzujących kulturę i umożliwiających udział w kulturze (takich jak domy czy centra kultury). Brakuje też instytucji i organizacji odpowiadających na potrzebę uczenia się przez całe życie (dotyczy to zwłaszcza oferty edukacyjnej dla dorosłych), a także proponujących różne aktywności integrujące mieszkańców i budujące kapitał społeczny wspólnoty lokalnej. Szczególną rolę pełnią filie biblioteczne, które – obok małych szkół czy świetlic – są w wielu wsiach jedynymi publicznymi miejscami spotkań. Dlatego zakładamy, że biblioteki powinny realizować także usługi z obszaru kultury, edukacji i integracji społeczności.

Podział na te obszary ma charakter umowny. Często trudno jest wyznaczyć precyzyjną granicę pomiędzy różnego typu działaniami. Bywa, że w ramach jednego działania uczestnicy poszukują informacji (np. na temat lokalnych legend), uczą innych (np. podczas warsztatu teatralnego), a całość ma charakter „kulturalny”, ponieważ celem jest przygotowanie spektaklu wystawianego w bibliotece. Zaproponowany podział ma ułatwić opis modelu *Biblioteki z wizją*, natomiast nie musi odzwierciedlać precyzyjnie działań podejmowanych przez biblioteki.

INFORMACJA I WIEDZA

Dostęp do informacji i wiedzy to tradycyjna funkcja biblioteki – typowa, ale jednocześnie wyjątkowa, ponieważ żadna inna instytucja lokalna nie oferuje wszystkim mieszkańcom bezpłatnego dostępu do informacji i wiedzy jako swojej głównej usługi. Duży wpływ na sposób jej świadczenia ma rozwój nowoczesnych technologii. Informacja i wiedza mają w coraz większym stopniu charakter cyfrowy, a Internet zapewnia łatwy dostęp do niemal nieograniczonych zasobów. Dla bibliotekarek i bibliotekarzy stwarza to szansę, aby stać się przewodnikami po świecie informacji i wiedzy, pomagającymi w jej porządkowaniu, prezentowaniu i weryfikowaniu wiarygodności źródeł. Bibliotekarki i bibliotekarze mogą być takimi przewodnikami zarówno dla indywidualnych osób, jak i dla grup, organizacji czy instytucji lokalnych np. sporządzając listę stron internetowych zawierających sprawdzone informacje, wyszukując potrzebne dane, a następnie opracowując je w formie prezentacji, raportów itp.

Biblioteka może stać się miejscem, w którym mieszkańcy znajdują pomoc w dotarciu do informacji na temat swoich ważnych życiowych potrzeb (praca, zdrowie, doskonalenie zawodowe, dalsza edukacja) oraz dzięki dostępowi do sprzętu, oprogramowania i Internetu prościej i szybciej załatwiać codzienne sprawy (e-bankowość, ksero i skanowanie dokumentów, wydruki formularzy urzędowych, e-zakupy, komunikacja np. poprzez Skype, korzystanie z mediów społecznościowych itp.). Oprócz zasobów dostępnych na miejscu lub przez Internet źródłem wiedzy oferowanej w bibliotece mogą być konsultacje i spotkania z ekspertami z różnych dziedzin, w tym z osobami, które chcą się dzielić swoimi pasjami z innymi. W miarę swoich możliwości biblioteka może oferować swoją przestrzeń i sprzęt np. osobom prowadzącym działalność gospodarczą, które nie posiadają własnego biura.

Tradycyjnie biblioteka może też być miejscem udostępniania informacji lokalnej na temat historii i współczesności (informacje turystyczne, informacje o instytucjach, organizacjach i ich aktywnościach itp.).

PRZYKŁADY

Biblioteka w Lnianie (woj. kujawsko-pomorskie) oferuje całodobowy dostęp do Internetu. Zarówno w bibliotece, jak i przed budynkiem dostępna jest sieć bezprzewodowa. Osoby, które dysponują własnymi komputerami przenośnymi, mogą – po uprzednim zarejestrowaniu się w bibliotece – o każdej porze korzystać z szybkiego Internetu.

W Gminnej Bibliotece Publicznej w Czarnym Borze zainstalowany został MAK+, elektroniczny system biblioteczny, dzięki któremu biblioteka główna i filia zostaną skomputeryzowane (...). MAK+ to program, który umożliwia ujednoczenie katalogów wszystkich bibliotek publicznych (...). Czytelnik będąc w domu będzie mógł sprawdzić, czy daną książkę, w bibliotece w Czarnym Borze lub w filii w Witkowie, można wypożyczyć, a nawet ją zarezerwować - wystarczy przeglądarka internetowa. Bibliotekarki systematycznie będą wpisywały do programu wszystkie nowe zakupione książki, zaś w miarę możliwości będą cofały się wstecz i wprowadzały te, które są już na półkach.

W grudniu 2011 r. czytelnicy **Powiatowej Biblioteki Publicznej w Sieradzu** mogli wyruszyć w wirtualną podróż na Syberię. Przewodnikiem wyprawy był Michał Książek - sieradzianin, z wykształcenia ornitolog i kulturoznawca, a z zamiłowania globtroter. Podróżnik mieszka w Polsce a pomieszkuje w Rosji, gdzie pracuje jako przewodnik syberyjski. Podróżował Koleją Transsyberyjską, przepłynął Bajkał, (...) oprowadzał turystów w zabajkalskiej i jakuckiej tajdze. Jego relacje z licznych podróży po Syberii i Jakucji można dziś znaleźć na stronach „Polityki”, „Newsweeka”, „Przeglądu”, ale także w „Twórczości” i „Rzeczypospolitej”.

Do naszej biblioteki przychodził przez pewien czas pan po 40-tce, który poszukiwał pracy. Kilka razy w tygodniu przeglądał strony internetowe z ofertami pracy. Jego sytuacja rodzinna była dość trudna, ponieważ opuściła go żona, pozostawiając na jego utrzymaniu 12-letniego syna. Pomogliśmy temu panu założyć skrzynkę mailową, a także napisać CV i rozesłać do kilku firm. Po pewnym czasie z jednej z nich przyszło zaproszenie na rozmowę kwalifikacyjną. Po kilku dniach pan odwiedził bibliotekę, był bardzo zadowolony, bo otrzymał propozycję pracy. Bardzo nam dziękował, kilka razy podkreślając, że w naszej bibliotece zawsze można liczyć na pomoc nie tylko w doborze lektury, ale także w innych sprawach. A bezpłatny dostęp do Internetu w bibliotece to naprawdę ważna rzecz.” - Maria Czarnecka, **dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Lubiczu** (woj. kujawsko-pomorskie).

KULTURA

Biblioteki promują kulturę czytelnictwa udostępniając książki i czasopisma. Wyzwanie, przed jakim obecnie stoją, to nie tylko zapewnienie aktualności i atrakcyjności zbiorów, ale konieczność włączenia do standardowej oferty także audiobooków, e-booków, CD, DVD czy gier komputerowych. Dysponując ograniczonymi środkami biblioteka może konsultować zakupy nowości z mieszkańcami, starając się odpowiadać na potrzeby różnych grup, a jednocześnie te potrzeby kształtować. Powinna też myśleć o tym, jak przyciągnąć nowych użytkowników. Ważna jest aktywna promocja czytelnictwa np. w formie dyskusyjnych klubów książki, spotkań z autorami, konkursów literackich, inspirowania dyskusji - np. na temat literatury - w sieci, szukania materiałów multimedialnych związanych z konkretnymi tekstami (np. wywiadów z autorami) itp.

Oferta biblioteki w obszarze kultury może obejmować działania ułatwiające dostęp do kultury i uczestniczenie w kulturze (wystawy, pokazy filmów, projekcje zarejestrowanych spektakli teatralnych, zwiedzanie wirtualnych galerii sztuki, organizowanie akcji w przestrzeni publicznej – wychodzenie z kulturą do mieszkańców itp.) oraz takie, których istotą jest współtworzenie kultury (warsztaty fotograficzne, plastyczne, teatralne, komiksowe, wykorzystywanie Internetu i nowoczesnych technologii do rozwijania i promowania twórczości np. robienie filmów komórką (aparatem), montowanie i publikowanie ich w sieci, współpraca z lokalnymi twórcami: konkursy i promowanie ich twórczości, także w Internecie itp.). Do zadań biblioteki należy też pomaganie mieszkańcom w poszukiwaniu swobodnie dostępnych treści kultury poprzez technologie komunikacyjne i informacyjne.

Biblioteka może też podejmować działania, które wspierają obieg treści kultury np. organizowanie wymiany książek, filmów, płyt winylowych itp., promowanie legalnych, dostępnych w sieci zbiorów treści kultury, np. portali z filmami, książkami. Ważnym aspektem działań promujących kulturę jest odpowiadanie na potrzeby mieszkańców związane z zabawą, rozrywką, edukacją oraz integracją – spotkaniem się z innymi, lepszym poznaniem się. Biblioteka powinna też działać na rzecz rozbudzania aspiracji kulturalnych mieszkańców.

Usługi biblioteki w obszarze kultury powinny być uzgadniane z innymi instytucjami i organizacjami, zwłaszcza z domem kultury (jeśli taki w danej miejscowości istnieje), dbając o współpracę pomiędzy różnymi lokalnymi instytucjami, które oferują tego rodzaju usługi.

PRZYKŁADY

W listopadzie 2011 roku w **Miejskiej Bibliotece Publicznej w Łańcucie** (woj. podkarpackie) odbył się wernisaż wystawy "Józef Wilkoń - malarstwo, ilustracja, rzeźba przestrzenna". Koty, ryby, lwy, lamparty i inne zwierzęta wypełniły przestrzeń sali wystawowej, a także inne pomieszczenia biblioteki. Fascynująca twórczość Józefa Wilkonia: ilustracje do książek i rzeźby stworzyły niesamowity klimat wystawy. Wernisaż został poprzedzony warsztatami plastycznymi, w których wzięły udział dzieci z łańcuckich szkół podstawowych i młodzi artyści z Galerii "Marzenie".

Biblioteka w Łapach (woj. podlaskie) brała udział w konkursie „Remiksujemy bibliotekę”, prowadzonym przez Fundację Nowoczesna Polska. W ramach konkursu szesnastu uczniów okolicznych szkół przygotowało remiksy słowno-muzyczne. Wykorzystali do tego wybrane przez siebie fragmenty lektur szkolnych i muzyki. Uczniowie, zafascynowani pomysłem, spędzali każdą wolną chwilę na przygotowywaniu swoich utworów. „Pan Tadeusz” został zmiksowany z rytmami latynoamerykańskimi, a „Reduta Ordona” - zarapowana.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Wantuły w Ustroniu (woj. śląskie) udostępniła artystom swoją elewację. I o bibliotecę stało się naprawdę głośno! Uwagę przyciąga olbrzymi mural. Artyści ozdobili 500 metrów kwadratowych elewacji. Największy obraz inspirowany jest wnętrzem biblioteki w Dublinie. Nie brakuje też lokalnych akcentów - widoków przedwojennego Ustronia z cytatem Jana Wantuły „Czytając książki, bo uszlachetniają, kształcą rozum, hartują wolę i kształtują charakter”.

Tegoroczne ferie w **Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Dębicy** były wyjątkowe (...). W ramach projektu "Spirala Teatralna" biblioteka przygotowała ciekawy program dla dzieci i młodzieży. Podczas ferii dzieci uczestniczyły w warsztatach w Pracowni Plastycznej Muzeum Lalek w Piłźnie, w czasie, których wykonały proste lalki teatralne. Zorganizowano również wyjazd do Teatru "Maska" do Rzeszowa, gdzie dzieci obejrzały spektakl pt. "Mała Syrenka", uczestniczyły w spotkaniu z aktorem i w warsztatach teatralnych. Feriowicze dowiedzieli się jak wygląda praca aktora teatralnego, jak przygotowuje się spektakl teatralny. Także w bibliotece dzieci w czasie zajęć miały okazję zdobyć wiedzę z zakresu edukacji teatralnej, ponadto przygotowały kukiełki do przedstawienia, brały udział w ćwiczeniach poprawnej dykcji, pracowały nad wybraną rolą. Na zakończenie ferii wszyscy uczestnicy przygotowali przedstawienie teatralne pt. "Zapomniana szafa". Dla wielu z nich to była pierwsza rola. Spektakl bardzo podobał się publiczności aktorzy zostali nagrodzeni gromkimi brawami. Każdy z uczestników ferii otrzymał świadectwo ukończenia warsztatów teatralnych.

EDUKACJA

Oferta edukacyjna biblioteki może uzupełniać działania innych instytucji: przedszkola czy szkoły. Jeśli w danej miejscowości działa przedszkole, to biblioteka może oferować zajęcia, które dopełniają program przedszkolny lub kierować swoją ofertę do tych dzieci, które z przedszkola nie korzystają. W przypadku dzieci i młodzieży szkolnej biblioteka może organizować zajęcia uzupełniające w godzinach popołudniowych (po zakończeniu lekcji w szkole) lub podczas ferii.

W małych miejscowościach brakuje zwłaszcza oferty edukacyjnej dla dorosłych, co w czasach, w których konieczne jest uczenie się przez całe życie, stanowi poważny deficyt. Ten obszar może być doskonale zagospodarowany przez biblioteki np. w zakresie edukacji cyfrowej, prozdrowotnej czy nauki języków obcych oraz edukacji z wykorzystaniem nowych technologii (np. kursy e-learningowe). Osobom posiadających już podstawowe kompetencje cyfrowe biblioteka może oferować specjalistyczne kursy z obsługi określonego oprogramowania (np. służącego do obróbki zdjęć). Zadaniem biblioteki może też być edukacja w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu.

Najlepiej, jeśli działania edukacyjne biblioteki prowadzone są we współpracy z innymi instytucjami i z wykorzystaniem wszystkich lokalnych zasobów (ekspertów, programów szkoleń, sal, sprzętu itp.).

PRZYKŁADY

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna, filia w Powroźniku (woj. małopolskie) uczestniczyła w projekcie „Biblioteczne zajęcia dla dzieci i ich rodziców”, koordynowanym przez Fundację Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego w ramach Programu Rozwoju Bibliotek. Biblioteka organizowała cotygodniowe spotkania Grupy Zabawowej, przeznaczone dla dzieci od 6. miesiąca do 5. roku życia oraz dla ich rodziców i opiekunów. To dzieci decydowały, czym i gdzie chcą się bawić. Do zabawy służyły kąciki zaaranżowane na salon fryzjerski lub sklep. Jedne kąciki zabawowe zmieniały się podczas kolejnych spotkań, inne miały charakter stały. Maluchy poznawały nowe zabawy, uczyły się współpracy w grupie. Z kolei rodzice mogli obserwować swoje dzieci i ich interakcję z rówieśnikami.

Biblioteka w Suchej Beskidzkiej (woj. małopolskie) przeprowadziła projekt edukacji ekonomicznej dla uczniów III klasy szkoły podstawowej i ich rodziców. Cel to przekazanie dzieciom w sposób dla nich atrakcyjny podstawowej wiedzy z działania rynku, oszczędzania i inwestowania. Chodziło o to, aby dzieci stały się świadomymi konsumentami, mogły brać udział w planowaniu rodzinnego budżetu i dobrze zarządzały swoim kieszonkowym.

Biblioteki Gminy Krośnice (woj. dolnośląskie) biorą udział w projekcie „FunEnglish w bibliotece”, dzięki któremu dzieci w wieku 6 - 12 lat mogą bezpłatnie uczyć się angielskiego. „FunEnglish w bibliotece” to kurs komputerowy, który mądrze łączy naukę języka obcego z zabawą. Fotolekcje, ćwiczenia, gry edukacyjne, setki filmików i piosenek opracowane przez ekspertów, to sprawdzony sposób na bezstresową i skuteczną naukę. Dzieci z Kuźnicy Czeszyckiej, Krośnic i Bukowic chętnie uczestniczą w komputerowych lekcjach. W świcie FunEnglish.pl przeżywają przygody wraz z bohaterami gier i filmów, a jednocześnie uczą się języka.

W październiku 2010 roku **Miejska Biblioteka Publiczna w Świeciu** (woj. kujawsko-pomorskie) rozpoczęła prowadzenie „Kursu Komputerowego dla Seniorów”. Uczestnicy co miesiąc trzy razy w tygodniu przez 1,5 godziny poznają tajemnice komputera. Oswajają mysz, która bardzo szybko zaczyna robić to, czego chce użytkownik, dzięki czemu operacje na folderach i plikach nie stanowią problemu. Nie mniejszą satysfakcję przynosi tworzenie i edytowanie dokumentów tekstowych, wyszukiwanie informacji w Internecie czy założenie swojej pierwszej poczty elektronicznej. Bezsporny atut kursu, na który zwracają uwagę uczestnicy, to kameralne, pięcioosobowe grupy, dzięki czemu kursanci czują się swobodnie, a instruktor ma dużo czasu dla każdej osoby.

INTEGRACJA SPOŁECZNOŚCI

Biblioteka, podobnie jak inne lokalne organizacje i instytucje, może przyczynić się do większej integracji wspólnoty i wzmacniania jej kapitału społecznego poprzez wzrost zaufania pomiędzy osobami, grupami, organizacjami i instytucjami oraz ich zdolności do współpracy.

Ze względu na specyfikę oferowanych usług biblioteka może np. prowadzić działania na rzecz budowania tożsamości wspólnoty („małej ojczyzny”): gromadzić zasoby - także w formie cyfrowej - związane z jej historią i tradycjami oraz udostępniać je w aktywny, włączający społeczność, sposób.

Biblioteka może też dawać pole do aktywności historykom-amatorom, artystom i innym osobom dokumentującym przeszłość i współczesność wsi, miasteczka, gminy. W społecznościach zróżnicowanych społecznie, wielokulturowych czy wielonarodowych istotną rolą biblioteki jest ich integracja: organizowanie spotkań umożliwiających poznanie i lepsze rozumienie, a tym samym budujących wzajemne zaufanie. Ważne są też działania, które przeciwdziałają wykluczeniu (np. z powodu niepełnosprawności, deficytów edukacyjnych, ubóstwa) - pozwalają jak największej liczbie mieszkańców aktywnie uczestniczyć w życiu wspólnoty.

Jednym z ważnych przejawów zaangażowania w życie społeczności lokalnej jest aktywność obywatelska, która nie powinna ograniczać się do udziału w wyborach władz lokalnych, ale oznacza udział w konsultacjach społecznych, debatach i zebraniach, działalność w lokalnych organizacjach pozarządowych itp.

Ponadto biblioteka – jako jedno z nielicznych publicznych miejsc spotkań – może być otwarta dla formalnych i nieformalnych grup mieszkańców, które chcą realizować różnego typu aktywności. Może po prostu udostępnić im bibliotekę na spotkanie lub aktywnie wspierać poprzez inicjowanie i moderowanie spotkań.

PRZYKŁADY

Cześć, jesteśmy zespołem dynamicznych działaczy lokalnych, którzy są zafascynowani miejscową historią, tradycją i kulturą. Na bieżąco informujemy, jak postępują prace nad brzeskim CATL. Zapraszamy do komentowania i przesyłania uwag na maila. To powitanie na stronie bloga **HistoriaBrzeska.pl**, relacjonującego prace Brzeskiego Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej. Z bloga można dowiedzieć się, jak ocalał browar Okocim i gdzie ukryto przed Niemcami warzelnię w czasie drugiej wojny światowej. Jest to efekt projektu „Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej” realizowanego przez Fundację Ośrodka Karta w ramach Programu Rozwoju Bibliotek.

Biblioteka Publiczna Gminy Żukowice z siedzibą w Nielubi przy współpracy z Gminną Biblioteką Publiczną w Jerzmanowej zorganizowała wystawę pod hasłem „Dolnośląskie – region wielu kultur”, prezentującą codzienne życie, kulturę i sztukę łemkowską. Na wystawie można obejrzeć tradycyjne stroje łemkowskie i archiwalne fotografie. Można zapoznać się z literaturą na temat wielokulturowości, mniejszości etnicznych. Wystawa została zorganizowana dzięki we współpracy z Łemkowskim Zespołem Pieśni i Tańca „Kyczera” działającego w Legnicy.

Działający przy bibliotece Klub Miłośników Fantastyki to wspólne przedsięwzięcie **Biblioteki Suskiej** i Stowarzyszenia „Suski Klub Fantastyki”. Klub popularyzuje szeroko rozumianą fantastykę, gry bitewne i fabularne. Wspiera także rozwój czytelnictwa. Podczas organizowanych dwa razy w tygodniu spotkań promowane są gry strategiczne i fabularne, odbywają się turnieje gier i konkursy literackie. Jednym ze wspólnych przedsięwzięć Klubu Miłośników Fantastyki i Biblioteki Suskiej były „Fantastyczne Warsztaty Artystyczne”, obejmujące: (i) warsztaty gier strategicznych, podczas których można było poznać zasady gier bitewnych i planszowych; (ii) warsztaty gier fabularnych, które były poświęcone zasadom rozgrywania sesji RPG. Uczestnicy warsztatu pracowali wspólnie nad scenariuszem gry opartej na ludowych legendach regionu Podbabiogórza, z takimi postaciami jak utopce, czarownice czy inne zjawy; (iii) warsztaty modelarskie, podczas których stworzono makietę i figurki, które można teraz wykorzystywać w grach. Tego typu gry rozwijają wyobraźnię, uczą logicznego myślenia, planowania i podejmowania decyzji. Pozwalają wspólnie spędzać czas, nawiązywać nowe przyjaźnie, dzielić się pasją.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Zawierciu odbyło się spotkanie z malarzem Stanisławem Kmiecikiem. Artysta maluje ustami i stopami. Urodził się bez rąk i już jako 5-letni Staś zaczął przejawiać talenty malarskie. Wiele pracy i determinacji w rozwój artysty włożyła jego mama, która w trudnych czasach walczyła o to aby jej syn chodził do normalnej (a nie specjalnej) szkoły. Podczas spotkania Pan Stanisław na zmianę z żoną Moniką opowiadali o swoim życiu, pokonywaniu barier i uczeniu ludzi tolerancji. W tym celu odwiedzają domy kultury, biblioteki, szkoły a nawet przedszkola. Chcą pokazać innym, że również osoba niepełnosprawna może tworzyć piękne rzeczy, podróżować i normalnie żyć (...). Spotkaniu towarzyszyła wystawa obrazów, którą można oglądać w Zawierciu do 22 grudnia br. http://www.biblioteki.org/pl/_biuletyn_?ctype=regionalny&cid=1280

ANEKS

PRZYKŁADOWE STANDARDY USŁUG

Aneks zawiera propozycje usług, które mogą świadczyć biblioteki. Łączy typowe usługi, już w tej chwili oferowane przez wiele bibliotek, z ciekawymi pomysłami aktywnych placówek, które starają się w nowatorski sposób odpowiadać na potrzeby mieszkańców. Braliśmy pod uwagę nowe trendy zarówno w bibliotekach polskich, jak i zagranicznych, ponieważ wiele wyzwań, przed którymi stają biblioteki, ma charakter globalny (np. powszechny dostęp do informacji i wiedzy przez Internet). Zakładaliśmy, że realizacja proponowanych usług może od wielu bibliotek wymagać dodatkowego wysiłku, ale jest możliwa dla większości z nich. Katalog ten ma charakter otwarty.

Biblioteki mogą wybierać konkretne usługi, w zależności od kontekstu, w którym działają. Wybór tych usług zależy m.in. od następujących czynników:

- **potrzeb społeczności lokalnej** – np. jeśli w danej miejscowości nie ma przedszkola, to mogą być potrzebne działania dla dzieci i ich opiekunów łączące zabawę z edukacją; mieszkańcy powinni mieć możliwość wyartykułowania swoich potrzeb, a także wyrażenia opinii na temat działań proponowanych przez bibliotekę;
- **zakresu i jakości działania innych instytucji publicznych lub organizacji pozarządowych** (grup nieformalnych, liderów) – np. aktywnego domu kultury, szkoły oferującej edukację dla dorosłych. Warto uzgadniać podział zadań z innymi instytucjami i organizacjami, a także współpracować z nimi przy ich realizacji dla jak najbardziej efektywnego wykorzystania lokalnych zasobów na rzecz mieszkańców;
- **zasobów biblioteki** – w małych bibliotekach, zatrudniających często tylko kilka osób, wiele zależy od kompetencji pracowników np. bibliotekarka, która ukończyła kurs biblioterapii, umożliwia bibliotece oferowanie takiej usługi. Istotny jest też budżet biblioteki, posiadany sprzęt, pomieszczenia pozwalające przeprowadzić dane aktywności itp. Warto jednak pamiętać, że dzięki współpracy z partnerami, wolontariuszami, sponsorami można zasoby biblioteki znacznie poszerzyć. Zasoby warto zatem rozumieć szeroko, nie tylko w wymiarze materialnym, ale także np. partnerskich relacji.

INFORMACJA I WIEDZA

TYPY USŁUG	PRZYKŁADOWE USŁUGI
bezpłatne udostępnianie komputerów i Internetu, w tym Wi-Fi oraz urządzeń wielofunkcyjnych (ksero, drukarka, skaner, faks) i innego sprzętu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba dostępnych komputerów dostosowana do liczby osób korzystających z usługi, krótki czas oczekiwania na wolny komputer. • Promocja usługi w społeczności lokalnej, w tym możliwości korzystania z Wi-Fi przy użyciu własnego komputera. • Stanowisko do cichej pracy z komputerem (własnym lub biblioteki). • Możliwość odpłatnego korzystania z ksero (ceny umożliwiające pokrycie kosztów eksploatacyjnych), skanera, faxu i drukowania. • Udostępnianie komputerów, urządzeń wielofunkcyjnych, aparatów cyfrowych, rzutników i ekranów grupom spotykającym się w bibliotece w celach integracyjnych, edukacyjnych, związanych z udziałem w kulturze itp.

<p>Udostępnianie zbiorów związanych z informacją i wiedzą</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnianie wybranych zbiorów literatury popularnonaukowej i poradnikowej (książki, czasopisma). Wybór konsultowany z czytelnikami. • Udostępnianie encyklopedii, słowników itp. online. Oferowanie instruktażu w posługiwaniu się nimi. • Otwarty dostęp do zbiorów w bibliotece. • Wyodrębnione pomieszczenie lub jego część na czytelnię dla dzieci i młodzieży. • Układ zbiorów i system identyfikacji wizualnej ułatwiający użytkownikom poruszanie się po zbiorach. • Zbiory cyfrowe dostępne na miejscu, przez stronę internetową lub odpowiednie platformy internetowe. • Informacje o zbiorach do uzyskania poprzez programy katalogowe dostępne online.
<p>Wsparcie w wyszukiwaniu informacji i pomoc w jej opracowywaniu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stale wsparcie dostępne dla użytkowników indywidualnych, grup, organizacji i instytucji na miejscu, przez telefon i Internet. Obejmuje korzystanie ze zbiorów tradycyjnych, audiowizualnych, internetowych, dźs-ów i innych źródeł lokalnych. Wsparcie dotyczy także poszukiwania i wykorzystywania przez użytkowników informacji na temat pracy, edukacji, zdrowia, e-bankowości, turystyki, e-administracji i innych usług publicznych dostępnych online. Wsparcie poprzedzone jest rozpoznaniem potrzeb użytkowników oraz ich kompetencji w zakresie posługiwania się narzędziami takimi jak katalogi, bazy danych, książki, komputery, oprogramowanie, wyszukiwarki internetowe itp. • Opracowywanie lub pomoc w opracowywaniu bibliografii, raportów, infografik i innych form prezentacji dla użytkowników indywidualnych, grup oraz organizacji i instytucji. • Pomoc uczniom w przygotowaniu prezentacji maturalnych czy prezentacji związanych z realizowanymi w szkole projektami edukacyjnymi.
<p>Instruktaż w zakresie korzystania z zasobów biblioteki, w tym komputerów, Internetu i multimediiów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bieżący instruktaż dla użytkowników, jeśli mają się trudności w korzystaniu z zasobów biblioteki. • Planowe działania przygotowujące do korzystania z zasobów biblioteki np. lekcje biblioteczne dla młodzieży, instruktaż dla grup i użytkowników indywidualnych, instrukcje i regulaminy dostępne online itp.
<p>Spotkania i konsultacje z ekspertami lub inne formy dostępu do specjalistycznych informacji na dany temat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Spotkania z ekspertami poprzedzone badaniem potrzeb lub inną formą konsultacji z użytkownikami, zakończone ewaluacją.
<h2 style="color: #E67E22;">KULTURA</h2>	
<p>TYPY USŁUG</p>	<p>PRZYKŁADOWE USŁUGI</p>
<p>Udostępnianie książek i audiobooków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnianie zbiorów książkowych: podstawowa beletrystyka dla dzieci, młodzieży (także lektury) i dorosłych, w tym wybrane aktualne bestsellery. Dostęp do wybranej oferty audiobooków oraz linków do stron internetowych z darmowymi audiobookami. • Promocja książek i audiobooków na miejscu w bibliotece, na stronie internetowej biblioteki, w szkołach, w mediach lokalnych, za pośrednictwem sms itp. • Instruktaż w zakresie korzystania z audiobooków i czytników e-booków. • Włączanie użytkowników w podejmowanie decyzji dotyczących zakupów nowości. • Zależnie od potrzeb mieszkańców podstawowa kolekcja także w językach mniejszości narodowych i imigrantów zamieszkujących gminę, a także grup posługujących się własną gwarą.

<p>Udostępnianie prasy i e-prasy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnianie prasy: dzienniki (w tym regionalne), wybór tygodników i czasopism w formie papierowej lub e-wydań. • Promocja prasy na miejscu, na stronie internetowej biblioteki, w szkołach, w mediach lokalnych, za pośrednictwem sms itp. • Włączanie użytkowników w podejmowanie decyzji dotyczących zakupu prasy i formy jej udostępniania (wersja papierowa czy e-wydanie). • Zależnie od potrzeb mieszkańców podstawowa oferta także w językach mniejszości narodowych i imigrantów zamieszkujących gminę, a także grup posługujących się własną gwarą.
<p>Dostęp do kultury w formie audio i wideo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podstawowa kolekcja CD / mp3 (klasyka muzyki, w tym muzyki rozrywkowej: pop, rock, blues, jazz), DVD (klasyka kina), edukacyjne gry komputerowe. • Promocja zbiorów audio i wideo na miejscu, na stronie internetowej biblioteki, w szkołach, w mediach lokalnych, za pośrednictwem sms itp. • Włączanie użytkowników w podejmowanie decyzji dotyczących zakupów CD / mp3 / DVD / gier komputerowych.
<p>Aktywna promocja czytelnictwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie dyskusyjnego klubu książki dla dorosłych i młodzieży. Zachęcanie członków klubu do organizowania różnych wydarzeń popularyzujących czytelnictwo w społeczności lokalnej. • Organizowanie spotkań z autorami, tłumaczami literatury itp. • Organizowanie wydarzeń promujących czytelnictwo wśród różnych grup mieszkańców np. „nocy w bibliotece”, akcji głośnego czytania, inscenizacji bajek i innych np. poświęconych określonym gatunkom literackim (festiwal powieści kryminalnej, klub miłośników fantastyki itp.). • Promocja poprzez stronę www / blog biblioteki.
<p>Popularyzacja kultury</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie wydarzeń popularyzujących / prezentujących różne przejawy kultury i twórczości artystycznej np. wystaw (malarstwa, komiksów, grafiki, rzeźby, fotografii, dokumentów historycznych, ciekawych kolekcji prywatnych, np. pocztówek, plakatów muzycznych, sztuki użytkowej), pokazów filmów, spektakli teatralnych, wspólnego słuchania muzyki, koncertów itp. • Organizowanie wyjazdów do innych instytucji kultury (kin, teatrów, filharmonii, muzeów itp.) dla różnych grup mieszkańców (dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy) i dyskusji, warsztatów, spotkań w tych instytucjach (zwiedzanie połączone z tworzeniem, rozmową) • Promocja, udostępnianie zasobów poprzez stronę www / blog biblioteki.
<p>Wspieranie obiegu treści kultury</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazywanie i promowanie internetowych źródeł dostępu do treści kultury (np. wolnelektury.pl, Google Art. Project). • Udostępnianie i edukowanie w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technologii do uczestnictwa w kulturze np. darmowych programów do obróbki zdjęć, montażu filmów, zamieszczania dzieł w Internecie. • Wspieranie wymiany książek, płyt, filmów.
<p>Działania pozwalające na ekspresję artystyczną</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie warsztatów dla różnych grup wiekowych z różnych form ekspresji artystycznej: fotografii, filmu, komiksu, graffiti, muzyki, malarstwa, rzeźby, grafiki, ceramiki, haftu, teatru, literatury, śpiewu, tańca itp. • Organizowanie konkursów dotyczących tworzenia kultury np. konkurs na plakat, bajkę, ilustrację, fotografię itp. • Organizowanie festiwali / przeglądów (także w formie internetowej np. bloga) prac lokalnych twórców (młodzieży, dorosłych, grup amatorskich i profesjonalnych).

EDUKACJA

TYPY USŁUG	PRZYKŁADOWE USŁUGI
Zajęcia grupowe / warsztatowe o charakterze edukacyjnym na różne tematy dla grup w różnym wieku oraz grup społecznych o szczególnych potrzebach edukacyjnych np.: - dzieci oraz młodzież (wspieranie edukacji przedprzedszkolnej, przedszkolnej i szkolnej), - dorośli (uczenie się przez całe życie), - seniorzy, - bezrobotni itp.	<ul style="list-style-type: none"> Oferta szkoleniowa poprzedzona badaniem potrzeb różnych grup w społeczności lokalnej i analizą zasobów edukacyjnych (w tym zasobów partnerów instytucjonalnych biblioteki i wolontariuszy). Informacje na temat dostępnej oferty szkoleń e-learningowych z różnych dziedzin, wsparcie w korzystaniu z tych kursów w bibliotece. Promocja oferty edukacyjnej na miejscu w bibliotece, na stronie internetowej biblioteki, w szkołach, w mediach lokalnych, e-mailowo / telefonicznie wśród lokalnych organizacji i instytucji, za pośrednictwem sms itp.
Edukacja cyfrowa, w tym: - dla osób niekorzystających dotąd z Internetu (wykluczonych cyfrowo), - dla już korzystających (np. młodzieży) na temat świadomego i bezpiecznego korzystania z Internetu, - dla chcących się doskonalić – rozwój konkretnych umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> Oferta szkoleniowa z zakresu edukacji cyfrowej poprzedzona badaniem potrzeb różnych grup w społeczności lokalnej (wykluczeni cyfrowo, korzystający z technologii) i analizą zasobów edukacyjnych (w tym zasobów partnerów instytucjonalnych biblioteki i wolontariuszy). Szkolenia na temat świadomego i bezpiecznego korzystania z Internetu w formie warsztatowej lub e-learningowej. Szkolenia dla osób chcących doskonalić swoje umiejętności z zakresu nowoczesnych technologii np. obsługi konkretnych programów. Informacje na temat dostępnej oferty szkoleń e-learningowych z zakresu nowoczesnych technologii, asysta przy korzystaniu z tych kursów w bibliotece.

INTEGACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

TYPY USŁUG	PRZYKŁADOWE USŁUGI
Udostępnianie zasobów dotyczących historii i współczesności małej ojczyzny	<ul style="list-style-type: none"> Udostępnianie prasy lokalnej, dokumentów życia społecznego (współczesne i archiwalne), dzieł literackich i innych publikacji na temat małej ojczyzny (miasta, wsi, gminy), niezależnie od miejsca ich wydania. Digitalizacja i udostępnianie zasobów historycznych (lokalne archiwum tradycji lokalnej). Promocja zasobów (strona internetowa biblioteki, informacja wysyłana do szkół i innych lokalnych organizacji i instytucji, media lokalne, wystawy, konkursy itp.). Prowadzenie punktu informacji turystycznej lub innej formy udostępniania informacji lokalnych.
Popularyzacja historii i tradycji lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> Publikacje (w tym druki okolicznościowe) na temat historii i tradycji lokalnej, zwłaszcza te opracowane przez lokalnych autorów oraz dzieła literackie miejscowych twórców. Artykuły w lokalnej prasie na temat historii i tradycji lokalnej. Publikacje na stronie www biblioteki / blogu.

<p>Oferowanie biblioteki jako miejsca spotkań</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnianie pomieszczeń biblioteki na spotkania mieszkańców (grup nieformalnych, hobbyistycznych, kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń) oraz na spotkania okazjonalne (miejscowe święta, dzień babci itp.), także wtedy, kiedy biblioteka nie jest ich organizatorem. • Przeznaczenie części biblioteki na miejsce spotkań (stoliki, krzesła, fotele, możliwość podania herbaty i kawy). • Zaaranżowanie kącików dla różnych grup wiekowych: dzieci i rodziców, młodzieży, dorosłych. • Stała współpraca z grupami mieszkańców (nieformalnymi, hobbyistycznymi, członkami stowarzyszeń itp.)
<p>Wspieranie mieszkańców w samoorganizacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnianie informacji, jak można utworzyć grupę nieformalną ludzi zainteresowanych wspólnym działaniem, założyć klub, stowarzyszenie itp. • Wsparcie w dotarciu do informacji związanych z działaniami czy zainteresowaniami grup mieszkańców, w tym kwestii prawnych (np. do publikacji i stron internetowych zawierających porady prawne dla osób zakładających stowarzyszenia). • Inicjowanie i moderowanie spotkań tych grup.
<p>Włączanie mieszkańców w życie obywatelskie wspólnoty poprzez ułatwianie dostępu do informacji na temat wyborów, organizowanie debat publicznych itp.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie w dotarciu do informacji publicznej, wyszukiwaniu na stronach internetowych urzędów informacji ważnych z punktu widzenia obywatela, w korzystaniu z e-administracji. • Wsparcie w dotarciu do informacji na temat wyborów do rad sołeckich, samorządu terytorialnego, parlamentu, prezydenckich. • Pomoc mieszkańcom (grupom nieformalnym, stowarzyszeniom, władzom lokalnym) w organizacji debat (konsultacji) na tematy ważne dla społeczności lokalnej, moderowanie tych spotkań, oferowanie dostępu do informacji potrzebnych do aktywnego, racjonalnego udziału w debacie (konsultacjach).
<p>Promocja i organizacja wolontariatu dla różnych grup wiekowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rekrutacja wolontariuszy (młodzież, dorośli, seniorzy), rozpoznawanie ich potrzeb i możliwości oraz angażowanie w różne działania biblioteki w taki sposób, by sprzyjało to ich rozwojowi. • Promowanie wolontariatu jako formy aktywizacji mieszkańców, możliwości spędzania czasu w sposób pożyteczny dla społeczności i dla nich samych, a także jako formy zdobywania doświadczeń ważnych z punktu widzenia ich obecnej lub przyszłej pracy zawodowej i edukacji. • Pośrednictwo w znajdowaniu wolontariuszy dla innych grup, organizacji i instytucji lokalnych.
<p>Integracja społeczna grup nie w pełni uczestniczących w życiu wspólnoty lokalnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Różne aktywności (spotkania, warsztaty, wycieczki) podejmowane z myślą o integracji społecznej skierowanych zwłaszcza do osób niepełnosprawnych, bezrobotnych, o niskich dochodach itp. • Prowadzenie świetlicy młodzieżowej. • Prowadzenie klubu seniora, uniwersytetu trzeciego wieku lub innych mniej lub bardziej formalnych spotkań dla seniorów. • Biblioteka przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych: podjazdy dla wózków, dostęp do katalogów, miejsce w czytelni dla osób na wózkach, ułatwienia dla osób niedowidzących itp. • Możliwość zamawiania książek przez telefon (e-mail, sms), dostarczanie do domu np. przez wolontariuszy. • Dostosowanie zbiorów do potrzeb osób niewidomych i niedowidzących.

FRSI FUNDACJA
ROZWOJU
SPOŁECZEŃSTWA
INFORMACYJNEGO

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

FUNDACJA ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO REALIZUJE PROGRAM ROZWOJU BIBLIOTEK, KTÓRY MA UŁATWIĆ POLSKIM BIBLIOTEKOM PUBLICZNYM DOSTĘP DO KOMPUTERÓW, INTERNETU I SZKOLEŃ. PROGRAM ROZWOJU BIBLIOTEK W POLSCE JEST WSPÓLNYM PRZEDSIĘWZIĘCIEM FUNDACJI BILLA I MELINDY GATES ORAZ POLSKO-AMERYKAŃSKIEJ FUNDACJI WOLNOŚCI.

program
rozwoju
bibliotek